

Marija Mirjačić

VICEGUVERNER CENTRALNE BANKE NIKOLA FABRIS ZA "VIJESTI"

Razvoj saobraćajne infrastrukture da bude prioritet

Razvoj saobraćajne infrastrukture treba da ima prioritet u kapitalnom budžetu, jer se njome stvaraju uslovi za razvoj i rast ekonomskih aktivnosti, unapređuje se konkurentnost poslovnog ambijenta, ali i kvalitet života stanovništva.

To je u intervjuu "Vijestima" kazao viceguverner Centralne banke (CBCG) za finansijsku stabilnost i platni promet **Nikola Fabris**.

"Prioritet u srednjoročnom kapitalnom budžetu trebalo bi da bude i nastavak unapređenja javne infrastrukture na svim poljima: putne mreže, željeznice, tretmana otpadnih voda, elektrodistributivne mreže, izgradnje novih (vještačkih) plaža i drugo. Sa ciljem unapređenja kvaliteta života građana, podržavamo i svaku investiciju u sferi obrazovanja i kulture", naglasio je Fabris.

Viceguverner je istakao da u ovom trenutku ekonomski parametri ukazuju na stabilniju ekonomiju, a očekuje se i da će bruto-društveni proizvod (BDP) i u ovoj godini bilježiti visok rast.

"Ipak, tok pandemije je prilično nepredvidiv, kao i eksterni rizici koji se trenutno manifestuju u vidu rasta globalne inflacije i otežanih lanaca snabdijevanja", poručuje on.

Fabris je kazao da su mjere koje su dovele do zadovoljavajuće turističke sezone, uvođenje fiskalizacije i dječjeg dodatka bili dobri potezi nove Vlade, dok su loše mjere zadržavanje visokog nivoa akciza na gorivo uprkos visokom rastu cijena goriva, što je negativno uticalo na životni standard. Smatra da je propust odsustvo Crne Gore iz "Mini Šengena", kao i loši rezultati poslovanja velikog broja državnih preduzeća.

Naglasio je i da ako epidemiološka situacija i prateće mjere budu slične kao 2021. godine, planirani prihod od milijardu eura od turizma nije neostvariv cilj.

- ▶ Ekonomski parametri trenutno ukazuju da je ekonomija stabilna, a očekuje se da će BDP i u ovoj godini bilježiti visok rast. Ne treba očekivati nikakvo ugrožavanje stabilnosti bankarskog sistema, koji je izuzetno visoko likvidan i solventan
- ▶ Mjere koje su dovele do zadovoljavajuće turističke sezone, uvođenje fiskalizacije i dječjeg dodatka bili su dobri potezi Vlade, dok su loše mjere zadržavanje visokog nivoa akciza na gorivo, uprkos visokom rastu cijena goriva, što je negativno uticalo na životni standard

"Realno je očekivati i da ljetnja sezona počne ranije - ako pripreme počnu na vrijeme (jedan broj turističkih privrednika prošle godine čak ni u junu nije bio siguran da li će raditi), te zdravstveni protokoli budu blagovremeno donijeti. Tako će i sami turisti, koji su se već navikli na nova pravila u ovakvim uslovima, lakše planirati svoj godišnji odmor. Takođe, realno je očekivati i više cijene turističkih usluga, dijelom zbog globalne inflacije, a dijelom zbog povećanja

Ako ne bude nekih neočekivanih eksternih događaja, prije svega mislim na pandemiju i značajno niži globalni rast u odnosu na projektovani, ne treba očekivati pogoršanje kreditnog rejtinga Crne Gore u ovoj godini

kvaliteta ponude", ocijenio je Fabris.

On je kazao da projekcije CBCG za 2022. godinu još nisu završene, jer ih nijesu mogli finiširati prije nego vide da li će i u kom obliku biti usvojen program "Evro-

Očekuje stabilizaciju kamatnih stopa: Nikola Fabris Foto: Luka Zeković

Imaćemo i u 2022. godini blagi rast loših kredita

- **Koliko je bio rast loših kredita u prošloj godini u odnosu na godinu ranije i kako će se kretati loši krediti u 2022. godini?**

Na kraju novembra loši krediti su iznosili 5,98 odsto, što predstavlja blagi rast u odnosu na kraj prethodne godine kada su iznosili 5,47 odsto. Imajući u vidu tekuću pandemiju i strukturu crnogorske ekonomije, riječ je o rastu koji je bio niži od naših očekivanja. Realno je očekivati, imajući u vidu aktuelnu situaciju, da će i u 2022. godini biti prisutan blagi rast loših kredita, ali ne treba očekivati nikakvo ugrožavanje stabilnosti bankarskog sistema, koji je izuzetno visoko likvidan i solventan.

” Ako bi došlo do izostanka planiranih prihoda, onda bi bilo neophodno da se tokom godine kroz rebalans budžeta koriguju rashodi, utvrde novi izvori prihoda ili da se ide na zaduživanje

pa sad”, jer on može imati značajan uticaj na kretanje BDP. Smatra i da je teško dati projekciju o efektima projekta “Evropa sad” na poslovanje mikro, malih i srednjih preduzeća jer nije urađena nijedna projekcija uticaja ovog programa na njih.

Fabris je kazao da ne treba očekivati nikakvo ugrožavanje stabilnosti bankarskog sistema, koji je izuzetno visoko likvidan i solventan.

● **Koje su prognoze CBCG o rastu crnogorske ekonomije u 2022. godini i na čemu se one temelje?**

Naše projekcije za 2022. godinu još uvijek nijesu završene, jer ih nijesmo mogli finiširati prije nego vidimo da li će i u kom obliku biti usvojen program

“Evropa sad”, jer on može imati značajan uticaj na kretanje bruto-društvenog proizvoda (BDP). Svakako, raduje nas činjenica da su najave respektabilnih međunarodnih institucija o rastu crnogorske ekonomije u narednoj godini optimistične, jer ukazuju da će se rast kretati u rasponu od 5,6 odsto, koliko projektuju Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka, do 6,4 odsto koliko projektuje Evropska komisija.

● **Da li će zbog nastavka ekonomske krize i neizvjesnosti pandemije biti potrebne neke nove mjere CBCG i Vlade za podršku građanima i privredi?**

U ovom trenutku, ekonomski parametri ukazuju na stabilniju ekonomiju, a očekuje se i da će BDP u 2022. godini bilježiti visok rast. Ipak, tok pandemije je prilično nepredvidiv, kao i eksterni rizici koji se trenutno manifestuju u vidu rasta globalne inflacije i otežanih lanaca snabdijevanja. Ako se ukaže potreba, siguran sam da će Vlada i Centralna banka pripremiti adekvatan paket mjera.

● **Vlada projektuje milijardu eura prihoda od turizma u 2022. godini. Da li je ta procjena realna i koja je procjena CBCG? Na čemu CBCG temelji svoju procjenu?**

Ako epidemiološka situacija i prateće mjere budu slične kao 2021. godine, ovo nije neostvariv cilj, ali svakako da će njegova realizacija biti vrlo izazovna. Smatram da postoji značajan prostor za rast u 2022. godini u odnosu na 2021, naročito u prvoj polovini godine. To iz razloga što prva polovina 2021. je dosta loše

počela i prihodi ostvareni samo u junu 2019. bili su viši nego u prvih šest mjeseci 2021. godine. Vjerujem da bi predstojeća zimska turistička sezona mogla biti dobra, jer ne samo da su vremenski uslovi vrlo povoljni, već su i brojni turisti koji preferiraju ovu vrstu turizma pokazali želju za skijanjem i “zimskim čarolijama”, nakon dvije godine u kojima je značajan broj turista ostao kod kuće.

S druge strane, realno je očekivati i da ljetna sezona počne ranije - ako pripreme počnu na vrijeme (jedan broj turističkih privrednika ove godine čak ni u junu nije bio siguran da li će raditi), te zdravstveni protokoli budu blagovremeno donijeti. Tako će i sami turisti,

Propust su odsustvo Crne Gore iz “Mini Šengena”, kao i loši rezultati poslovanja velikog broja državnih preduzeća

koji su se već navikli na nova pravila u ovakvim uslovima, lakše planirati svoj godišnji odmor. Takođe, realno je očekivati i više cijene turističkih

● **U mišljenju na Vladinu fiskalnu strategiju, CBCG je navela da treba odrediti prioritete u kapitalnom budžetu za koji je u četvorogodišnjem periodu planirano 900 miliona eura. Šta bi, prema Vašem mišljenju, trebali biti prioritete u kapitalnom budžetu?**

Prioritet u srednjoročnom kapitalnom budžetu trebalo bi da bude nastavak unapređenja javne infrastrukture na svim poljima: putne mreže, željeznice, tretmana otpadnih voda, elektrodistributivne mreže, izgradnje novih (vještačkih) plaža i drugo. Sa ciljem unapređenja kvaliteta života građana, podržavamo i svaku investiciju u sferi obrazovanja i kulture. Smatramo da saobraćajna infrastruktura treba da ima prioritet jer se njome stvaraju uslovi za razvoj i rast ekonomskih aktivnosti, što ima multiplikativni efekat na dalji razvoj, unapređuje se konkurentnost poslovnog ambijenta, ali i kvalitet života stanovništva.

● **CBCG je ukazala da može izo-**

stati planirani efekat povećanja prihoda koji su projektovani planom “Evropa sad”. Koji su posljedice tog scenarija i na koji način se onda taj novac može nadoknaditi?

CBCG je ukazala na potencijalne rizike, što ne znači da će se oni i materijalizovati, ali svakako treba voditi računa o njima. Prije svega, povećanje akciza u kratkom roku u cilju uskladjivanja naše regulative sa pravnom tekovinom EU, može voditi rastu cijena, negativnom uticaju na turističku konkurentnost, povećanju neformalne ekonomije, naročito na tržištu duvanskih proizvoda, uz izostanak efekta povećanja prihoda, što se i desilo u bliskoj prošlosti kada su akcize povećane, a nedugo zatim smanjene. Zatim, oporezivanje neprijavljenog prihoda, imajući u vidu da zakonska rješenja još nijesu donijeta, kao i potrebno vrijeme za njihovu implementaciju, takođe nosi rizik neostvarivanja planiranog iznosa. Povećanje minimalne zarade može uticati na rast neformalne ekonomije na tržištu rada, te i po tom osnovu izostanak planiranih prihoda. Ako bi došlo do izostanka planiranih prihoda, onda bi bilo neophodno da se tokom godine kroz rebalans budžeta koriguju rashodi, utvrde novi izvori prihoda ili da se ide na zaduživanje.

● **Kako će se sprovođenje plana “Evropa sad” odraziti na poslovanje privrede, posebno na sektor mikro, malih i srednjih preduzeća?**

U ovom trenutku teško je dati precizan odgovor i nažalost, nije urađena nijedna projekcija uticaja ovog programa na mikro, mala i srednja preduzeća. S jedne strane, tim preduzećima će svakako pogodovati rast prosječne zarade koja će značiti veću kupovnu moć i lakšu mogućnost pla-

Ako ne poraste deficit zbog manjih prihoda, javni dug će biti u padu

● **Šta će biti sa javni dugom u 2022. godini?**

Prema procjenama Ministarstva finansija i socijalnog staranja, javni dug na kraju 2022. godine iznosiće četiri milijarde eura (75,3% BDP-a). Imajući u vidu da je procjena javnog duga za kraj ove godine 4,17 milijardi eura ili 85,5% BDP-a, možemo zaključiti da se pad javnog duga očekuje prije svega zbog rasta BDP-a, uz planirane otplate obaveza koje dospijevaju u narednoj godini. Centralna banka Crne Gore ne izrađuje zvanične projekcije kretanja nivoa javnog duga. To je u nadležnosti Ministarstva finansija i socijalnog staranja jer ono raspolaze svim informacijama oko kretanja duga, budućih zaduživanja, tj. realizacije potpisanih kreditnih aranžmana sa inostranim i domaćim povjeriocima, kao i otplate dospjelih obaveza prema povjercima. Vlada nema u planu nova zaduživanja u 2022. godini, te je stoga očekivano da će javni dug u 2022. godini bilježiti pad u apsolutnom iznosu, ako ne dođe do značajnog rasta deficita zbog izostanka planiranih prihoda ili neplaniranih većih rashoda budžeta.

smana njihovih usluga i proizvoda. Takođe, pogodovaće im i smanjivanje opterećenja na zarade. S druge strane, neće im pogodovati povećanje poreza i zarada za zaposlene, ukoliko su plate do sada bile niže od minimalnih.

● **Hoće li država zadržati postojeći kreditni rejting u ovoj godini ili se može desiti novo pogoršanje?**

Ako ne bude nekih neočekivanih eksternih događaja, prije svega mislim na pandemiju i značajno niži globalni rast u odnosu na projektovani, ne treba očekivati

pogoršanje kreditnog rejtinga. Svi ključni parametri su poboljšani. Budžetski deficit i javni dug su smanjeni. Bankarski sistem je stabilan i visokolikvidan, a oživljavanje turizma je popravilo stanje u platnom bilansu. Takođe, za 2022. godinu je projektovan visok rast BDP-a.

● **Banke su tokom 2021. godine povećale iznose naknada i provizija klijentima, a taj scenariju su neke od njih najavile i u 2022. godini. Imate li analizu koliko su banke u 2021. povećale naknada i provizija i šta može CBCG da uradi da se taj rast zaustavi?**

Pitanje visine tarifa po kojoj banke naplaćuju naknade za pružanje platnih usluga je u ingerenciji poslovnih politika banaka i uveliko zavise i od konkurencije na bankarskom tržištu. U cilju zaštite korisnika platnih usluga, važećim zakonodavstvom o platnom prometu propisana je obaveza transparentnosti uslova i informisanja korisnika platnih usluga pri pružanju tih

usluga od strane banaka. Naime, banke su dužne da u poslovnim prostorijama namijenjenim za rad sa korisnicima platnih usluga, kao i na svojoj internet stranici, objave tarifu po kojoj naplaćuju naknade za pružanje platnih usluga, kao i da informacije o promjeni bankarskih tarifa dostave korisnicima platnih usluga najmanje dva mjeseca prije početka primjene novih tarifa. Takođe, banke su u obavezi da u roku od tri dana od utvrđivanja izmijenjenih tarifa, te tarife dostave i CBCG, kako bi bile objavljene i na internet stranici CBCG. Usvajanjem Zakona o uporedivosti naknada povezanih sa računom za plaćanje potrošača, prebacivanju računa za plaćanje potrošača i računom za plaćanje sa osnovnim uslugama, dodatno će biti unaprijeđena transparentnost i uporedivost naknada za usluge povezane sa računom za plaćanje potrošača, a biće obezbijeđena i bolja informisanost i veća zaštita potrošača. Banke će biti u obavezi da tarife naknada objavljuju pojedinačno, a ne u sklopu različitih paketa usluga, kao što je trenutno slučaj, čime će se dodatno olakšati njihova uporedivost. Time će potrošačima biti pružen jednostavniji uvid u iznose naknada kod različitih banaka i tako na relativno lak način da steknu potpun uvid u pregled ponuda na tržištu i odaberu banku koja pruža najpovoljnije tarife. Realno je očekivati da će primjena novih zakonskih rješenja u ovoj oblasti povećati konkurenciju među bankama.

● **Kako će se kretati kamate na kredite i štednju u 2022. godini u odnosu prethodnu godinu?**

Pod pretpostavkom da neće biti neočekivanih eksternih događaja, očekujem njihovu stabilizaciju na nivou koji je sličan prošlogodišnjem, uz određene manje fluktuacije.

● **Koja su tri dobra, a koja loša poteza Vlade u 2021. godini?**

Kao dobre poteze naveo bih adekvatne mjere koje su dovele do zadovoljavajuće turističke sezone, uvođenje fiskalizacije i dječjeg dodatka. Kao loše mjere, naveo bih zadržavanje visokog nivoa akciza na gorivo uprkos visokom rastu cijena goriva, što je negativno uticalo na životni standard. Smatram da je propust odsustvo Crne Gore iz mini Šengena, kao i na loše rezultate poslovanja velikog broja državnih preduzeća.

CBCG projekcije o rastu ekonomije u 2022. godini još nije završila: Nikola Fabris - Foto: Luka Zeković